

DRUŠTVENE MREŽE I SIGURNOSNI RIZICI

Emanović, Tena

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic in Pozega / Veleučilište u Požegi**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:112:544716>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-14**

VELEUČILIŠTE U POŽEGI
STUDIA SUPERIORA POSEGANA

Repository / Repozitorij:

[Repository of Polytechnic in Pozega - Polytechnic in Pozega Graduate Thesis Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

VELEUČILIŠTE U POŽEGI

TENA EMANOVIĆ, 7346

DRUŠTVENE MREŽE I SIGURNOSNI RIZICI

ZAVRŠNI RAD

Požega, 2019.godine

VELEUČILIŠTE U POŽEGI
DRUŠTVENI I ODJEL
PREDDIPLOMSKI STRUČNI UPRAVNI STUDIJ

DRUŠTVENE MREŽE I SIGURNOSNI RIZICI

ZAVRŠNI RAD

IZ KOLEGIJA INFORMATIKA II

MENTOR: dr.sc. Kristian Đokić

STUDENT: Tena Emanović

Matični broj studenta : 7346

Požega, 2019. godine

Sažetak: U ovome radu definirani su pojmovi društvene mreže i sigurnosni rizici. U središnjem dijelu rada prezentiran je osvrt i sigurnosne postavke koje se odnose na zaštitu korisničkoga računa pojedine društvene mreže, sigurnosne mjere i upozorenja koja su dana kao uputa kako bi se na sigurniji način upotrebljavali osobni podaci koji su virtualno izloženi na Internetu te rizici korištenja društvenih mreža. U posljednjem dijelu rada dano je promišljanje o načinu korištenja društvenih mreža i internetskih podataka, primjeri zloupotrebe društvenih mreža kao medija te zaključna razmatranja o korištenju društvenih mreža.

Ključne riječi: društvena mreža, postavke privatnosti, rizici, sigurnost, privatnost, osobni podaci

Abstract: This paper defines concepts of social networks and security risks. The central part of the paper presents an overview and security settings related to the protection of the individual social network user account, security measures and warnings that are given as a guide in order to safely use personal information that is virtually exposed on the Internet and the risks of using social networks. The final part of the paper gives a reflection on how to use social networks and internet data, examples of abuse of social networks as media, and concluding considerations on the use of social networks.

Key words: social network, privacy settings, risks, security, privacy, personal data

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	1
2. POVIJEST NASTANKA DRUŠTVENIH MREŽA	2
3. DEFINICIJA DRUŠTVENE MREŽE.....	6
4. NAJPOZNATIJE DRUŠTVENE MREŽE	8
4.1. YOUTUBE	8
4.2 FACEBOOK	9
4.3 INSTAGRAM.....	10
4.4 TWITTER	11
5. KATEGORIZACIJA PRIJETNJI NA DRUŠTVENIM MREŽAMA	13
6. RIZICI UPOTREBE DRUŠTVENIH MREŽA U ŠIREM DRUŠTVENOM KONTEKSTU	15
6.1 PROSVJEDI I REVOLUCIJE	15
6.2 TERORIZAM	16
6.3 ORGANIZIRANI KRIMINAL.....	16
7. PRIMJERI ZLOUPOTREBE IZ MEDIJA	18
8. ZAKLJUČAK.....	20
9. LITERATURA.....	21

1.UVOD

Društvene mreže besplatni su internet servisi koji korisnicima omogućuju različite načine komunikacije i povezanosti sa svijetom i mogućnost vlastitog prezentiranja svijetu. Korisnici društvenih mreža imaju prednosti poput: osjećaja bolje povezanosti sa drugim pojedincima, održavanja bliskog kontakta sa bližnjima, upoznavanja istomišljenika i novih načina dijeljenja životnih iskustava. Imaju i mogućnost upravljanja količinom osobnih podataka koja će biti prikazana na društvenoj mreži što na drugim servisima za komuniciranje, poput blogova, često nije omogućeno. Zbog ubrzanoga načina života, danas su društvene mreže korištene za brz i jednostavan način komuniciranja. Ljudi se također koriste tehnologijom društvenih mreža za promociju svjetskih događaja i kulture. Korisnički podaci često nisu primjereno zaštićeni, zbog čega se javljaju sigurnosni incidenti i zlouporaba osobnih podataka.

U ovome završnome radu u prvom je dijelu opisana povijest nastanka društvenih mreža i definiran je pojam društvenih mreža te su prezentirane najpoznatije društvene mreže, njihove karakteristike i osnove korištenja. U središnjem dijelu rada navedene su opće postavke i razine sigurnosti društvenih mreža i navedeni su rizici upotrebe društvenih mreža koji mogu uslijediti prilikom aktivnoga korištenja društvenih mreža kao sredstvo zbog ostvarivanja različitih ciljeva. Posljednji dio ovoga rada navodi primjere zloupotrebe društvenih mreža iz medija.

2. POVIJEST NASTANKA DRUŠTVENIH MREŽA

Internet zbog svojih specifičnosti sve više postaje najdominantniji globalni medij, a po nekima on to već i je. Internet je utjecao na to da neke granice medijskih sredstava za informiranje jednostavno nestanu, te su se ujedinili u prostor zabave, odmora, učenja, druženja, posla i odgoja. Mediji stvaraju nove potrebe, stil života i oblikuju novu kulturu. Ove promjene, ne zadiru samo u oblik na koji osobe međusobno komuniciraju već i na sam svjetonazor. Internet (engl. International network) svjetski je komunikacijski sustav koji se sastoji od računala međusobno povezanih telekomunikacijskim sustavima, odnosno možemo ga nazvati „mrežom svih mreža“. (Jurčić) Kao takav, Internet omogućuje slanje i primanje poruka pomoću lokalnih veza od polazišta do odredišta diljem svijeta. Procjenjuje se da je do 1994. godine bilo oko četrdeset milijuna korisnika interneta na jedanaest tisuća mreža u sedamdeset zemalja svijeta, a u 2000. godini oko dvjesto milijuna korisnika. Trenutne procjene su da je taj broj oko četiri i pol milijarde korisnika.

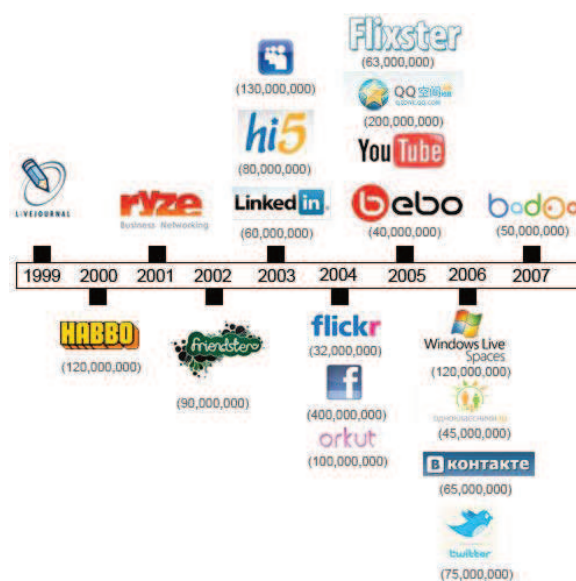
Internet je nastao šezdesetih godina dvadesetoga stoljeća u Sjedinjenim Američkim Državama kako bi se Sveučilišta koristila izvorima informacija iz pet superračunalnih centara. Devedesetih godina dvadesetog stoljeća Internet je postao popularan zbog omogućavanja pristupa osobnim računalima te pretrage i prijenosa informacija pomoću preglednika (World Wide Weba). Početkom devedesetih počinju se uvoditi Internet linije i nakon nekoliko godina u Hrvatskoj postoji nekoliko desetaka tisuća aktivnih Internet korisnika.

Preteča razvoja internetski povezanih sadržaja i društvenih mreža smatra se razvoj elektroničke pošte. Elektronička pošta je metoda slanja digitalnih poruka jednoj ili više osoba. S prihvaćanjem elektroničke pošte i takvog načina komuniciranja 1973. godine nastaju virtualni prostori za komunikaciju. Prostori za komunikaciju mogle su imati više umreženih korisnika. Na jednim je pristup dozvoljen samo preko registracije, dok kod drugih, potreban je bio samo nadimak. U takvim prostorima, obično postoji lista sa strane, gdje korisnik može vidjeti sve druge aktivne korisnike u tome određenom trenutku. Na donjem dijelu ekrana nalazi se mjesto gdje korisnik piše poruke. Prvi prostor za komunikaciju nazivao se „Talkomatic“ osnovali su ga Doug Brown i David R. Kao mogućnost ponuđivanja komunikacije konstruirano je je nekoliko „prostorija“, a u svaku se moglo prijaviti maksimalno pet osoba, i svi su mogli istovremeno vidjeti sve poruke. (Hanzev, 2014).

U današnje vrijeme elektronička pošta se često koristi preko web preglednika, a taj servis se onda naziva „webmail“. *Webmail* omogućuju prijavljenim korisnicima primanje, slanje i pohranu pošte, a pristupa im se sa bilo kojega računala u svijetu. Među najvećima su takvim

servisima Hotmail i Gmail. Slanje ili primanje elektroničke pošte jedan je od osnovnih razloga međusobnoga povezivanja udaljenih računala. Razmjena elektroničke pošte među računalima omogućena je normizacijom komunikacijskih protokola, a podržana je i prikladnim korisničkim programima. Ti programi omogućuju i istodobno slanje poruke skupini korisnika, pregled i ispis pristigle pošte, njezino prosljeđivanje, odgovaranje na poruku. Svaki korisnik elektroničke pošte ima vlastiti elektronički »poštanski sandučić«, tj. korisnički račun na računalo-poslužitelju koje poslužuje mrežu i gdje se pohranjuje pristigla elektronička pošta. Računu je pridodana i jedinstvena adresa elektroničke pošte, kojom se definira njezino odredište, a sastoji se od korisničkog imena, naziva poslužitelja i domene (npr. hrvoje.horvat@lzmk.hr); tipografski znak @ u adresi označava „pri“ ili „kod“ (engl. at). Računu se pristupa uz predočenje korisničkog imena i lozinke. (LZMK).

Početakom 1997. godine nastaje prva društvene mreža naziva „Six Degrees“ koja je svojim korisnicima omogućila stvaranje korisničkih profila, liste pratitelja te pretraživanje drugih korisnika ove mreže. Zbog nedovoljnih prihoda i zastarjele tehnologije, vremenom se izgubio interes za ovom društvenom mrežom stoga je prestala sa radom četiri godine kasnije (CERT, 2009). Kronološkim prikazom društvenih mreža sa slike broj 1 vidi se da je u periodu od 1999. do 2007. nastao veći broj društvenih mreža poput: „HABBO“, „RYZE“, „Hi5“ koje su korisnicima omogućavali pravo na kreiranje osobnoga ili profesionalnog profila za traženje partnera što je zainteresiralo širi broj ljudi. Kao rezultat interesa, mogućnosti ovih mreža su se širile te su dodane novije postavke poput: kreiranja liste posjetitelja ili stvaranja bilješki i tekstova koji su omogućili dostupnost drugim korisnicima. (CERT, 2009).

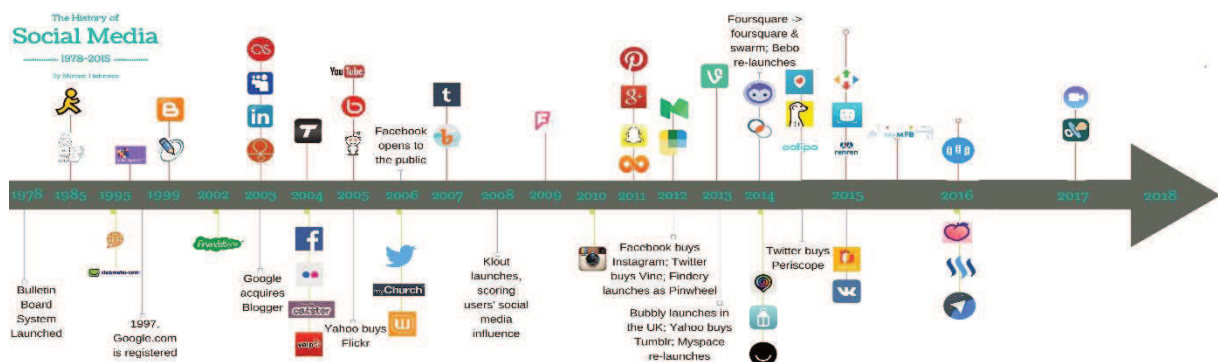
Slika br 1. - Vremenski prikaz korištenijih društvenih mreža

Početak trećeg tisućljeća razvoj tehnologije omogućio je kreiranje društvene mreže „Ryze.com“, čija je namjena bila uspostavljanje poslovnih i znanstvenih kontakata što je pomoglo pri komunikaciji znanstvenika i sigurnom razmjenom korisnih informacija. S vremenom se razvijaju druge mreže poput: „Tribe.net“, „LinkedIn“, „Friendster“. Od navedenih društvenih mreža LinkedIn ima značajni uspjeh te se danas smatra kao jedna od najvećih poslovnih društvenih mreža i ima milijune korisnika.

U 2002. godini imamo primjer kako određeni tehnološki pothvati mogu imati trenutni uspjeh, ali dugoročno ne mogu opstati. Nova društvena mreža naziva „Friendster“ koja je doživjela značajan uspjeh i prikupila velik broj korisnika, u jednom trenutku je počela gubiti korisnike. Razlog većeg porasta nezainteresiranosti bio je što su korisnici u nekim situacijama znali biti ograničeni određenim brojem pratitelja na svojim profilima. Osnivači društvene mreže „Friendster“ također nisu tolerirali pojavu lažnih profila ove mreže stoga je počelo brisanje svih lažnih profila što je prethodilo samome gašenju mreže.

Važno je naglasiti da nisu sve društvene mreže tijekom svoga nastajanja i namjenom određenim skupinama korisnika postigle jednak uspjeh na ciljanom tržištu. Primjer toj činjenici Googleova je društvena mreža imena „Orkut“ koja na području Sjeverne Amerike nije postigla uspjeh, ali širenjem iste postignut je značajan uspjeh u Brazilu. Slična je pojava bila i sa mrežom „Windows Live Spaces“ koja postaje cijenjena među mlađom populacijom. (CERT, 2009).

Nove društvene mreže se pojavljuju kontinuirano i u ovom tisućljeću. Vremenskim prikazom na slici broj 2. vidljivi su simboli nekih društvenih mreža koje su nastale i u novije vrijeme. Društvene mreže se u novije vrijeme lokaliziraju, odono prevode, te pružaju korisnicima jednostavniji način komunikacije, priliku za poznavanje novih osoba i međusobnu razmjenu podataka.

Slika 2. Vremenski prikaz korištenijih društvenih mreža (Preuzeto sa <http://www.booksaresocial.com/social-media-timeline/> 2.7.2019) 1978. – 2015.)

Prve društvene mreže na Internetu su bile servisi s kojima niti programeri nisu imali puno iskustva, stoga je broj sigurnosnih incidenata bio velik. Ti incidenti su se događali većinom zbog nepažnje korisnika i sigurnosnih propusta u korištenim web preglednicima. Postoje druge nepovoljne okolnosti poput dozvole postavljanja komentara u obliku HTML koda pomoću kojeg napadač unosi štetni kod koji se korisnicima na čini kao obična poveznica na multimedijске sadržaje. Takav oblik napada naziva se phishing napad (CERT, 2009).

3. DEFINICIJA DRUŠTVENE MREŽE

Internet je jedna jedinstvena mreža, a uključuje niz standarda koji omogućuju komunikaciju između povezanih uređaja. Mogućnost uporabe novih informacijskih i komunikacijskih tehnologija postaje način na koji se ostvaruje lakša komunikacija u smislu pronalaženja, primanja ili slanja informacija u bilo koje vrijeme i neovisno o mjestu na kojem se nalazi. Ovakav način komuniciranja promijenio je način rada i kulturu života. Internet je globalna mreža koja označava kompleksni sustav jer se sastoji od različitih dijelova odnosno web stranica među kojima se ne može uspostaviti uzročno-posljedični odnos jer se sadržaj tih stranica neprestano mijenja (Christakis, 2010).

Struktura interneta na neki način utječe na strukturu stranica društvenih mreža, blogova, različitih foruma ili portala. Tek posljednjih desetljeća dvadesetog stoljeća društvene mreže postaju prepoznatljive i uočljive zahvaljujući tehnološkom napretku. Dakle, tehnologija koja je gotovo od temelja promijenila način komuniciranja među ljudima na daljinu, znanstvenicima je pružila mogućnost proučavanja pa čak i upravljanja ponašanjem ljudskih odnosa i reakcija.

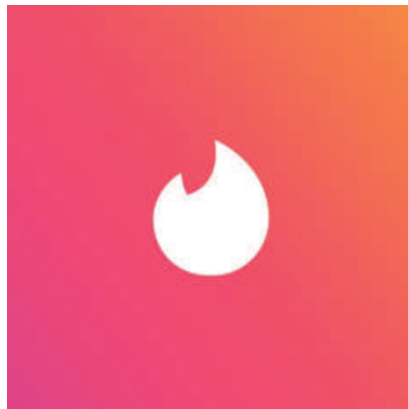
Danas u svijetu postoji više tisuća društvenih mreža odnosno web stranica koje nude različite usluge i povezuju ljude sa sličnim interesima diljem svijeta. Društvena mreža se sa znanstvenog stajališta, odnosno kao predmet proučavanja može definirati kao teorijska konstrukcija koja služi za istraživanje u društvenim znanostima kako bi se proučavali odnosi između individualaca, grupa, organizacija, ili kompletnih društava odnosno društvenih jedinica. Ovaj termin se koristi kako bi se opisala društvena struktura koja je određena društvenim interakcijama. Poveznice se u toj strukturi nazivaju bridovima (engl. *Edges*), a glavne društvene jedinice se u ovoj strukturi se nazivaju i čvorovima (engl. *Nodes*). Društvena mreža kao vrsta internetskog servisa najčešće se javlja u obliku platforme ili web-stranica. Danas postoji stotine ovakvih servisa koje služe za međusobno povezivanje korisnika.

Stranice društvenih mreža mogu se definirati i kao web servis koji omogućuje pojedincima kreiranje javnog ili polujavnog profila u okviru povezanog sustava, izlistavanje drugih korisnika s kojima su u vezi i gledanje i prelaženje preko svoje liste veza i onih koje su napravili drugi, unutar sustava. (Boyd, 2007)

Glavna svrha društvenih mreža bila je komunikacija s poznanicima, a kasnije se to proširilo pa su tako stranice namijenjene različitim ljudima i temeljene na različitim interesima. Danas postoje različite društvene mreže koje omogućavaju korištenje na temelju različitih novih mogućnosti zahvaljujući novoj tehnologiji. Društvene mreže moguće je definirati i na slijedeći

način - web usluge koje pojedincima omogućuju stvaranje javnoga ili privatnoga profila na Internetu.

Posebna kategorija društvenih mreža su one namijenjene za zbližavanje i upoznavanje. Dvije najpoznatije na ovim prostorima su „*Tinder*“ i „*Bindoo.com*“, a one omogućuju napredno pretraživanje i sortiranjem prilikom pretrage potencijalnih partnera. Temeljene su na algoritmima uz pomoć kojih je omogućeno lakše i jednostavnije pretraživanje potencijalnog i po mjeri željenoga partnera. *Tinder* je mobilna društvena aplikacija za takozvani on-line dating (*Internet dating*) odnosno za upoznavanje ljudi s ciljem pronalaska partnera za izlaske. Vođeni su sloganom "Match. Chat. Date." Što je u principu ono na što se svodi korištenje aplikacije: usmjeravanje lijevo za „ne“ i desno za „lajk“, na međusobno slanje poruka i dogovaranje sastanaka. *Tinder* nudi pretraživanje korisnika na temelju lokacije i nekoliko postavki koje su određene na individualnom profilu korisnika. Na slici broj 3 je logo tvrtke *Tinder*.

Slika 3. Službeni logo mreže *Tinder* (<https://tinder.com/static/tinder.png>, preuzeto 3.7.2019.)

4. NAJPOZNATIJE DRUŠTVENE MREŽE

Društvene mreže postale su oblik svakodnevne privatne, ali i poslovne komunikacije. Internet kao medij omogućuje istovremenu razmjenu podataka s velikim brojem korisnika u realnom vremenu, što u povijesti ni jedna informacijska tehnologija nije postigla na razini na kojoj to postiže internet. Zbog brojnih svojih prednosti internet je postao i omiljeno sredstvo za razmjenu neželjenog ili nezakonitog sadržaja te počinjenja niza kažnjivih ponašanja.

Često se susrećemo s nekim novim oblicima društvenih mreža, tek nekoliko njih nalazi se u samom vrhu popularnosti kod korisnika. U današnje vrijeme kada sve veći broj osoba aktivno koristi Twitter i Facebook mnogi se smatraju stručnjacima za društvene medije i nude usluge vođenja računa o nalogima organizacija na društvenim medijima. Kako velik broj organizacija ima interne resurse odnosno zaposlenike koji mogu odgovoriti na potrebu online komunikacije, društvene mreže u tu svrhu budu praktično iskorištene prilikom zapošljavanja budućih zaposlenika i radnika od strane poslodavaca. Primjerice, česta je pojava Internet testiranja bankarskih službenika i mogućnost obavljanja poslovnog intervjua putem društvene mreže Skype. Zbog usavršavanja elektroničke pošte i mogućnosti slanja obilnih datoteka i velikih privitaka buduća zaposlenici omogućeni su poslodavcima uz svoje životopise poslati i druge dokumente, zapisnike te potrebne ovjerene dokumente priložene u elektroničkom obliku iz čega slijedi da je ovaj način pristupačniji i pogodniji zbog prijave i slanja dokumenata prilikom potrage za radnim mjestom.

U nastavku su nabrojene i kratko opisane četiri možda najpopularnije društvene mreže na prostoru Republike Hrvatske.

4.1. YOUTUBE

Jedna od velikih uspješnih društvenih mreža ikad kreiranih je YouTube. Ova mreža je nastala kao privatna tvrtka, a od 2006. godine postaje vlasništvo tvrtke Google. YouTube besplatni je medij koji je postao sredstvo promoviranja anonimnih filmskih autora i glazbenika koji su pomoću iste stekli pozornost i probojnost u tradicionalne medije točnije radio i televiziju. Prilikom postavljanja sadržaja na YouTube kanale potrebna je prethodna registracija, no za pregledavanja registracija nije potrebna. Prema pravilima korištenja YouTube kanala, korisnici postavljaju vlastite originalne sadržaje za koje imaju dopuštenje. Zabranjeno je postavljanje i promoviranje nasilja, sadržaja koji podržavaju kriminalne radnje i organizirani kriminal te sadržaje objave s ciljem klevete. Na ovoj mreži nalazi se veliki broj video zapisa koje su ljudi zabilježili svojim kamerama te pri tome postavili. (Suljadžić, 2013).

Detaljna pravila korištenja YouTube kanala definirana su u „Pravila i sigurnost“ koja se nalazi na samoj naslovnoj stranici kanala. Naglašene su smjernice o izričitom poštivanju autorskih prava, prenošenju isključivo vlastitih izrađenih video sadržaja ili promotivnih materijala. Objašnjeni su razlozi i upozorenja kako bez potrebitih dozvola nije dozvoljeno prenošenje videozapisa koje pojedinac nije sam na vlastiti način izradio. Na slici 4 nalazi se logo servisa YouTube (YOUTUBE, 2019).

Slika 4. Fotografija službenog izgleda loga YouTube (Internet izvor, [phttp://bosnjacimuslimani.com/wp-content/uploads/2014/02/YouTube-660x330.jpg](http://bosnjacimuslimani.com/wp-content/uploads/2014/02/YouTube-660x330.jpg) preuzeto 2.9.2019)

4.2 FACEBOOK

Facebook je društvena mreža koju je osnovao Mark Zuckerberg tijekom studija na Sveučilištu Harvard. Društvena je mreža besplatna za korištenje, a zaradu stvara od oglašavanja. Korisničko sučelje je moguće postaviti na hrvatski, ali također i velik broj drugih svjetskih jezika. Nakon stvaranja profila, korisnik može odabrati da li želi da njegov profil bude privatn (korisnici koji nisu na listi prijatelja nisu u mogućnosti pregledavati profil) ili javni profil (svima je dopušteno pregledavanje profila). Korisnik bira želi li se pridružiti nekoj određenoj mreži na području: zemlje, grada, lokalne zajednice, radnog mjesta te na taj način komunicirati s poznanicima ili istomišljenicima. Javni profili omogućuju strancima ili nepoželjnim osobama da kontaktiraju korisnika što narušava njegovu privatnost. Stvaranjem profila korisniku je omogućeno postavljanje osobnih fotografija na profil, liste osobnih interesa, izmjena javnih ili privatnih poruka, te stvaranje grupa koje se temelje na zajedničkim interesima pojedinaca.

Facebook je u nekoliko navrata izmijenio korisničko sučelje. Na slici 5 je prikazano korisničko sučelje koje je predstavljeno 2007. godine, te uključuje većinu mogućnosti koje Facebook i danas nudi svojim korisnicima.

Slika 5. Facebook korisničko sučelje

4.3 INSTAGRAM

Instagram je popularna besplatna aplikacija za obradu i dijeljenje fotografija putem mobilnih telefona (iPhone, Android, Windows Phone) na društvenim mrežama uključujući Facebook, Twitter, Foursquare, Tumblr, Flickr te Posterous. Aplikaciju su osmislili Kevin Systrom i Mike Krieger. Dana 12. travnja 2012. Facebook je kupio Instagram za milijardu američkih dolara. Hibrid je društvenog umrežavanja i fotografske usluge. Pokrenut je na iOS uređajima u listopadu 2010. godine. (Frommer, 2010).

Instagram može primijeniti različite filtre na snimljenim fotografijama pomoću kamera ugrađenih u pametne telefone. Dodatno se fotografije mogu dijeliti s prijateljima, registriranim na Instagramu. Aplikacija omogućuje jednostavno fotografiranje s raznim efektima i promoviranje sebe u svrhu privatnoga ili javnog dijeljenja fotografija, sakupljanja „lajkova“ radi osobnoga užitka i zadovoljstva ili zarade. U svibnju 2011. godine dodana je opcija koja omogućuje svakom vlasniku profila na Instagramu dodavanje informacija o sebi. Uzrok velike popularnosti društvene mreže Instagram je svakako velik broj mogućnosti koje su na raspolaganju korisnicima. Svaki korisnik može odabrati koje značajke želi koristiti. Neke od najpopularnijih značajki su: mjerenje prosječne dnevne aktivnosti provedene na Instagramu, objavljivanje fotografija te mogućnost uređivanja istih, sastavljanje vlastite liste pratitelja, osebujan i zanimljiv sadržaj vezan za poslovne i privatne sfere, mogućnost oglašavanja i kvalitetan izbor i pregled informacija i raznolikih fotografija na jednome mjestu. Na slici 6 je prikaz Instagram profila na mobilnom uređaju.

Fotografija 6. Prikaz instagram profila na primjeru mobilnoga uređaja (Izvor Google, preuzeto 26.8.2019)

4.4 TWITTER

Twitter je besplatna društvena mreža koja korisnicima omogućuje slanje i primanje poruka, pisanje bilješki u obliku bloga, te postavljanje fotografija na korisnički profil. Poruke od najviše 140 znakova prikazuju se na stranici autora, te se šalju korisnicima koji su to odabrali. Svaki korisnik je u mogućnosti odabrati da li želi da se njegove poruke šalju samo korisnicima koji su na listi prijatelja ili svima koji imaju pristup korisničkom profilu pošiljatelja. Poruke je osim na vlastiti profil moguće primiti i putem SMS-a (eng *Short Messaging Service*) besplatno na mobilni telefon. Međutim slanje poruka na Twitter mrežu putem SMS poruka se naplaćuje po tarifama mobilnih operatera. Također, Twitter mreži je moguće pristupiti putem mobilnog telefona kroz modificiranu aplikaciju namijenjenu mobilnim uređajima.

Twitter je s radom započeo 2006. godine, te stekao velik broj korisnika i popularnost diljem svijeta. Jednostavnost korištenja i komuniciranja s drugim korisnicima je svakako prednost. Korisničko sučelje je moguće izmijeniti prema želji. Pri stvaranju korisničkog računa potrebno je unijeti valjanu adresu e-pošte te vlastito ime. Twitter je moguće povezati sa Facebook mrežom, na način da se poruke poslane u Twitter mreži prikazuju i na Facebook profilu.

Na Twitter mreži, kao i na većini drugih društvenih mreža, uočeni su neki sigurnosni propusti. Među najpoznatijim sigurnosnim propustima na mreži Twitter jest propust vezan uz dozvoljavanje izvršavanja proizvoljnog programskog koda na nečijem profilu. Ovaj je sigurnosni propust iskoristio crv imenom „StalkDaily“ (također ime jednog od konkurenata mreži Twitter). Crv „StalkDaily“ se vrlo brzo proširio mrežom. Korisnik je mogao zaraziti vlastiti profil jednostavno pregledavajući profil drugog korisnika koji je zaražen zlonamjernim programom. Naime napadač je iskoristio propust koji je dozvoljavao izvršavanje proizvoljnog

programskog koda, te preuzimanje zlonamjerne datoteke na profil na Twitter mreži. Na slici 7 je prikazan logo društvene mreže Twitter (CERT, 2009).

Slika 7. – logo društvene mreže Twitter (https://www.gft.eng.cam.ac.uk/gft-on-twitter/image/image_view_fullscreen)

5. KATEGORIZACIJA PRIJETNJI NA DRUŠTVENIM MREŽAMA

Sigurnosne prijetnje na društvenim mrežama možemo podijeliti u kategorije:

- a) Prijetnje privatnosti korisnicima
- b) Prijetnje mrežama i podacima
- c) Prijetnje identitetu korisnika
- d) Društvene prijetnje

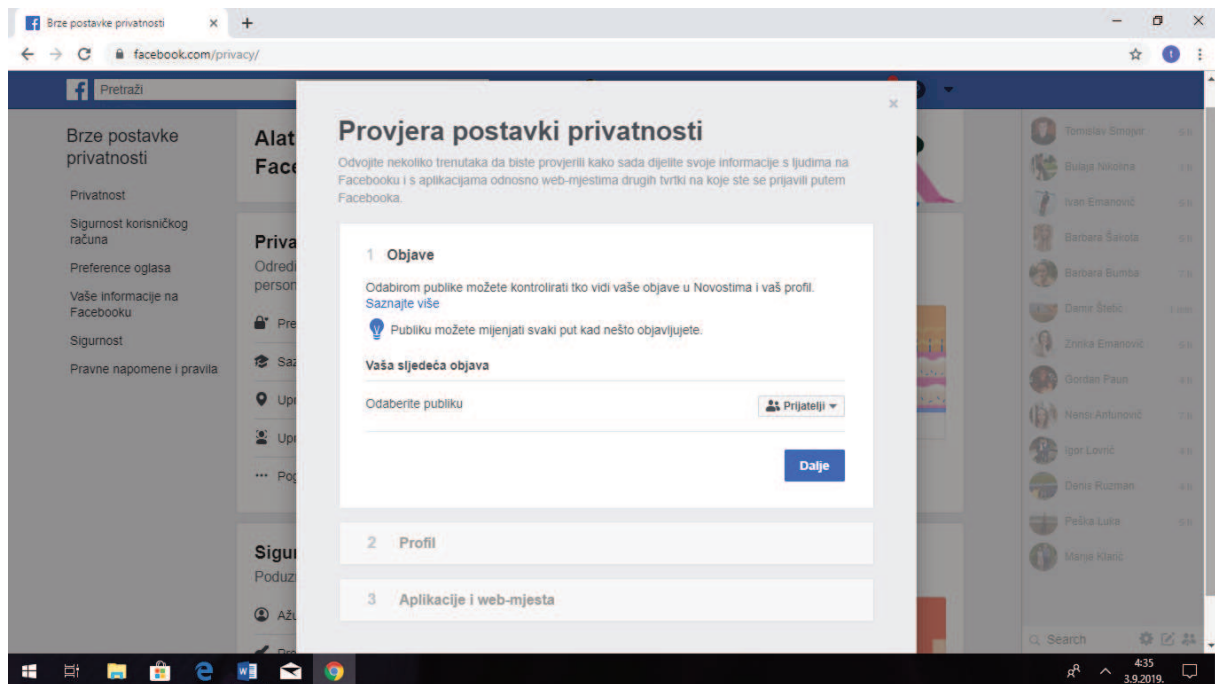
Prijetnje privatnosti korisnicima društvenih mreža se odnose na prikupljanje digitalnih zapisa o korisnicima, prikupljanje sporednih podataka, prepoznavanje lica korisnika, otkrivanje podataka pomoću fotografija, povezivanje podacima i oznakama u fotografijama, te nemogućnost potpunog brisanja korisničkog profila.

Prijetnje mrežama i podacima se odnose na primitak neželjenih poruka, cross site scripting (XSS), napadima virusa i crva, te upotrebu alata za grupiranje profila više društvenih mreža. ().

Prijetnje identitetu korisnika društvenih mreža se ogledaju u kreiranju phishing napada, otkrivanju podataka te kreiranju lažnih korisničkih profila.

Društvene prijetnje se ogledaju u pojavi uhođenja i praćenja korisnika, pojavom cyber-nasilja te industrijskoj špijunaži i sveopćim prijetnjama (Osmanbegvić, 2011).

Neke od navedenih prijetnji moguće je znatno umanjiti mijenjajući postavke korisničkog računa na društvenoj mreži. Na slici broj 8 je prikazan dijaloški okvir koji omogućuje izmjenu postavki na društvenoj mreži Facebook. Vidljivost određenih podataka može se podesiti na javnu vidljivost koja je omogućena svim korisnicima Facebooka ili na privatnu vidljivost koja je omogućena samo onima koji su u „ prijateljstvu“ sa kreatorom svoga osobnoga Facebook računa. Iz navedenog da se zaključiti kako se tijekom vremena od nastanka Facebooka može primjerenije i opreznije upravljati korisničkim podacima.

Slika 8. Prikaz općih postavki na primjeru korisničkoga računa Facebook,(snimljeno 5.8.2019)

6. RIZICI UPOTREBE DRUŠTVENIH MREŽA U ŠIREM DRUŠTVENOM KONTEKSTU

Upotreba društvenih mreža donosi neke rizike i u širem kontekstu, odnosno ima utjecaja na društvo na globalnom nivou. Pod tim se smatra korištenje istih za organizaciju prosvjeda i revolucija, terorističke aktivnosti i organizirani kriminal. U nastavku će svako područje biti detaljnije opisano.

6.1 PROSVJEDI I REVOLUCIJE

Revolucije su rijetke pojave koje izazivaju radikalne promjene u odnosu na trenutni društveni poredak, jer je cilj duboko i nasilno suočavanje s političkom i društvenom stvarnosti. Revolucija može biti definirana kao temeljita promjena moći ili organizacijskih struktura koja se događa u vrlo kratkom razdoblju. Filozof Aristotel navodi dvije vrste političkih revolucija, a to su: potpuna promjena iz jednog sustava u drugi te izmjena trenutnog sustava. (Anonymous, 2016)

Prosvjedi su znatno blaži oblik revolucije koji ne uključuje sve karakteristike iste. Pojava prosvjeda ne sadrži dva temeljna elementa (u odnosu na revoluciju): sposobnost rušenja postojećega političkog i društvenog poretka i odlučnog vođu s jasnom ideologijom. U najširem smislu prosvjedi su javni skupovi ili javno okupljanja osoba radi izražavanja protesta ili mišljenja. Prosvjed je izraz prigovora, po riječima ili radnjama na pojedine politike ili situacije. Prosvjedi mogu imati mnogo različitih oblika poput: pojedinačnih izjava te masovnih demonstracija. Tijekom posljednjeg desetljeća prosvjedi su postali učinkovit način rušenja vlada i pojedinih političara. Društvene mreže predstavljaju vrlo važan instrument u organizaciji društvenih prosvjeda i revolucionarnih kretanja.

Kada govorimo o upotrebi društvenih mreža za nasilne prosvjede, smatra se kako su društvene mreže pridonijele nasilju koje je izbilo u rujnu 2012. u Libiji i Egiptu nakon što je anti-muslimanski video objavljen na You Tubeu. Filmski isječak izazvao je prosvjede islamista ispred američkoga veleposlanstva u Kairu i američkoga konzulata u Benghaziju.

Nasilje se dogodilo na 11. godišnjicu napada 11. rujna na američke ciljeve koje je izvela islamistička mreža Al-Qa'ida. (Musladin, 2012). S obzirom na dostupnost i brzinu može se pretpostaviti kako će se društvenim mrežama u budućnosti i dalje koristiti za širenje poruka mržnje.

6.2 TERORIZAM

Terorizam kao specifični pojam nema jedinstvenu definiciju. Ono se može definirati na razne načine, a jedan od vodećih svjetskih stručnjaka za terorizam i sigurnost, Brian Jenkins, definira terorizam kao „primjenu ili prijetnju primjenom nasilja u cilju postizanja političkih promjena”, tj. kao „nasilje usmjereno na promatrače“. Terorizam je po drugoj definiciji nasilje usmjereno na izazivanje straha i slamanje otpora radi ostvarivanja nekog, uglavnom političkoga cilja (Klaić: 1986:1345). Ono što je zajedničko gotovo svim definicijama jest da je u osnovi terorizma primjena nasilja (Tatalović, 2006:117).

Nadalje, povezanost društvenih mreža sa terorizmom veoma je uska. Teroristi se za svoje ilegalne aktivnosti sve više koriste i društvenim mrežama poput Facebooka, Twitera i YouTubea. Društvene mreže tako se pojavljuju kao alati putem kojih terorističke organizacije provode ideološku radikalizaciju, regrutaciju i obuku novih članova, ali i kao komunikacijski kanal. U svijetu se kao primjer terorističke skupine koja se ponajviše koristi društvenim mrežama za vlastite interese najčešće spominje Al – Quaida. Alfonso Montagnese piše kako se Al-Quaida koristila Facebook i YouTube kanale za regrutacije novih članova i povećanje broja simpatizera, posebice na Zapadu. To se očitovalo širenjem fotografija i video uradaka „uspješnih” terorističkih napada, objavom liste i biografija samoubojica, propovijedanjem ideoloških tekstova i slično (Montagnese, 2012:16). Prema Sethu Jonesu, Al-Quaida je razvila dobro razrađenu strategiju upotrebe društvenih mreža radi postizanja vlastitih ciljeva. Jedan od vodećih zagovornika te strategije bio je zloglasni Anwar al-Awlaki koji se vrlo dobro koristio svim prednostima društvenih mreža, aktivno participirajući na većini od njih.

6.3 ORGANIZIRANI KRIMINAL

Pojam organiziranoga kriminala usko se povezuje sa kriminalnim aktivnostima poput: trgovine ljudima, trgovine ljudskim organima, narkoticima, te prostitucijom. Uza sve ovo često se vezuje i pojam pranja novca, korupcije i povezanosti kriminalističkih grupa s terorističkim aktivnostima.

Organizirani kriminal pojam je koji obuhvaća kaznena djela koja čine organizirane skupine kriminalaca na određenom teritoriju jedne ili više država. Za razliku od terorističkih organizacija, cilj djelovanja kriminalnih organizacija prije svega jest ekonomske prirode, odnosno konkretno stjecanje velikih količina novca. Državne institucije definiraju organizirani kriminal kao pokušaj neke skupine da različitim ilegalnim aktivnostima dođe do velike količine novca. Takve skupine obično zadrže svoju poziciju u društvu nasiljem ili prijetnjom nasiljem,

uz pomoć korumpiranih javnih službenika ili općenito iznude stoga u današnjem društvu nerijetko i uspijevaju održati svoju nadmoć i strah među građanima te narodima.

U današnjem svijetu organizirani kriminal je praktički globalno prisutan. Primjerice, početkom 2011. u SAD-u registrirano je nekoliko slučajeva organiziranoga kriminala putem društvenih mreža. Poznat je slučaj skupine mladih žena koje su opljačkale renomiranu trgovinu u Georgetownu, a cijela je organizacija tekla putem Facebooka. Prije toga događaja, maloljetnici u Nevadi također su zajednički otuđila veliku količinu robe iz jedne robne kuće. Ubrzo je utvrđeno da su tinejdžeri koristili i Twitter i Facebook kako bi koordinirali svoje napade. U lipnju 2012. dvije kanadske djevojke suočene su s optužnicom za trgovinu ljudima, a u organizaciji ilegalne aktivnosti koristile su se društvenim mrežama. Djevojke su, naime, putem uobičajenih društvenih mreža pozivale djevojke u dobi od 13 do 17 godina kako bi ih privukle u napušten stambeni kompleks i prisilile na prostituciju.

Dakle, žrtve su putem Facebooka dobile pozivnice za „ugodno druženje” samo kako bi bile prisilno odvedene na drugu lokaciju i angažirane u pružanju seksualnih aktivnosti. (Musladin, 2012).

Kriminalne organizacije koje se koriste društvenim mrežama kao alatom za svoje ilegalne aktivnosti mogu biti sastavljene od ljudi s istoga geografskog područja i koji su u bliskom poznanstvu, ali i od ljudi raspršenih po cijelome svijetu, isključivo povezanih virtualnim odnosima. Tu se očituje globalni utjecaj i doseg društvenih mreža. Takve kriminalne zajednice u suštini koordiniraju jedan ili više moderatora koji imaju dovoljnu moć utjecaja na članove grupe, uklanjajući one koji ne pružaju kvalitetne informacije, a ističu i pouzdaju se u one koji ulažu snažan doprinos u ilegalne aktivnosti kojima se bavi kriminalna organizacija.

7. PRIMJERI ZLOUPOTREBE IZ MEDIJA

Zloporaba društvenih mreža odvija se na mikrorazini (virtualno zlostavljanje, krađa identiteta itd.) i makrorazini kroz objavljivanje idejnih konstrukcija, lažnih vijesti i obmanjujućih sadržaja s ciljem ostvarivanja željenih učinaka. Sustavi nacionalne sigurnosti s jedne strane uočavaju prijetnje iz područja terorizma, radikalizma, proliferacije oružja, kibernetike, organiziranog i gospodarskog kriminaliteta (Dokman, 2017). U nastavku su navedeni primjeri zloupotrebe društvenih mreža opisani u domaćim medijima i to dva primjera sa makrorazine, te dva primjera sa mikrorazine.

U ljeto 2015. Tomislav Salopek je otet u Egiptu od strane pripadnika takozvane Islamske države i nakon mučenja je ubijen. Slike njegovog tijela objavljene su na društvenoj mreži Twitter. Hrvatski mediji nisu objavljivali fotografije koji su bili postavljeni na Twitter-u i drugim društvenim mrežama, između ostalog jer bi se time širila propaganda takozvane Islamske države. Na žalost neki mediji u regiji su iz nekih njima poznatih razloga fotografije objavili. Posebno zanimljivo i šokantno je što su navedene fotografije dostupne i danas, četiri godine nakon ubojstva (Penić, 2019)

U svibnju 2019. Facebook je zabranio profil Alexa Jonesa i nekih drugih osoba s krajnje američke desnice zbog kršenja pravila te društvene mreže o „opasnim pojedincima i organizacijama“. Društvene mreže su se u prošlosti često koristile za promociju krajnjih desničara čemu Facebook pokušava stati na kraj. S druge strane desničari ih optužuju za cenzuru. Odgovor Facebook-a je da svoja pravila provode bez predrasuda, a navedena politika je pooštrena u travnju pri čemu je zabranjeno veličanje, podržavanje i zastupanje bjelačkog nacionalizma i separatizma (Hina, 2019)

Komunikacija na društvenim mrežama ponekad prelazi u vrijeđanje, a sve su češći slučajevi sudskih tužbi u takvim slučajevima. Na Općinskom sudu u Čakovcu donesena je nepravomoćna presuda u kojoj je gradski vijećnik proglašen krivim za kazneno djelo uvrede i klevete protiv gradonačelnika Kovač Stjepana i Grada Čakovca. Po presudi će okrivljeni Kočila morati platiti kaznu od 25.000 kuna, 7.150 kuna troškova odvjetnika i 1.000 kuna sudskih troškova. Gradonačelnik Stjepan Kovač tužio ga je, kako sam kaže, nakon sustavnog višegodišnjeg vrijeđanja na Facebooku. Optuženi vijećnik Kočila ima drugačiji stav, te smatra da se objavljeni sadržaj ne odnosi na privatni život Stjepana Kovača već isključivo i nedvojbeno na gradonačelnika i saborskog zastupnika. Osim toga stava je i da je njegova dužnost izvještavati svoje birače o političkoj situaciji i radu gradonačelnika (Vadija, 2019).

Nedavno je završen sudski spor između Vice Bartela i bivšeg predsjednika Republike Ive Josipovića, pri čemu su udruga Vigilare i Vice Bartelo tužilo Ivu Josipovića zbog "uznemiravanja, odnosno, diskriminiranja pripadnika katoličke vjeroispovijesti" izjavom da je Hrvatska sekularna država, a ne katolička džamahirija. Vice Bartelo i udruga Vigilare su spor izgubili. Cijeli spor je interesantan jer je potaknut objavom Ive Josipovića na društvenoj mreži Facebook pri čemu je on na svom profilu 14. kolovoza 2017. prenio intervju člana Programskog vijeća javnog TV servisa Ivica Maštruka pod naslovom "Javni TV servis poput Vatikanske televizije" i citat iz njegova odgovora: "Javni TV servis je doista postao televizija koja ne samo da nadmašuje sve moguće obaveze prema Ugovoru javnog TV servisa i Biskupske konferencije, nego to postaje i kontraproduktivno i u svakom slučaju odbija dobar dio gledatelja. Ovo što se radi za blagdane prešlo je sve moguće granice dobrog ukusa. I nisu tu u pitanju religijska osjećanja gledatelja nego je to očito podilaženje crkvenim institucijama". U raspravi koja se razvila na Facebook-u Josipović je između ostalog napisao „Hrvatska sekularna država. Nije katolička džamahirija“ (Hina_b,2019).

8. ZAKLJUČAK

Društvene su mreže značajno promijenile komunikaciju među ljudima, a u 21. stoljeću sve se češće koriste kao moćno oružje. Sastavni su dio informacijskog ratovanja u okviru kojeg se kroz sinkronizirano korištenje riječi, slika i znakova postižu željeni učinci na svim razinama. Sloboda izražavanja koju internet pruža te mogućnost artikulacije misli, ideja, stavova i uvjerenja bez obzira na granice, u realnom vremenu i bez prostornog ograničenja može dovesti do zlouporabe informacija. Kako bi se spriječile posljedice objavljivanja irelevantnih informacija potrebno je dokazati svaki tvrdnju i znati koji je izvor informacija prije nego budu objavljene i dostupne drugim korisnicima. Globalizacija je postigla svoj najviši nivo pojavom i nastankom Interneta, a društvene mreže pridonijele su dodatnome udruživanju ljudi i korisnika tih istih društvenih mreža.

Društvene mreže uz sve navedene i opisane opasnosti koje donose, postale su neizostavni komunikacijski alat velikom broju ljudi. S obzirom da većina njih neće odustati od korištenja istih, rješenje za savladavanje opisanih opasnosti treba tražiti na više razina. Prije svega, kvalitetna edukacija korisnika je prvi preduvjet sigurnosti interneta općenito. Osim toga, vlasnici društvenih mreža kroz niz aktivnosti mogu učiniti te sustave sigurnijima i bolje zaštićenima. Treći čimbenik od kojeg se također očekuje akcija su države, odnosno vlade država koje bi kroz zakonsku regulativu trebale suzbiti pojavu kriminala i terorizma na društvenim mrežama, koliko je u njihovoj moći. Na žalost, zbog brzog razvoja tehnologije često smo u situaciji da svi navedeni čimbenici nisu dorasli tom zadatku.

9. LITERATURA

- Anonymous, 2016 <https://velikirijecnik.com/2016/11/18/revolucija/>
- Boyd, D., M., Ellison, N., B. (2007): Social network sites: Definition, history, and scholarship, Journal of Computer-Mediated Communication, str. 2.
- CERT, Sigurnosni rizici društvenih mreža CCERT-PUBDOC-2009-08-27, Zagreb, 2009.
- Christakis, N., Fowler, J. (2010.): Povezani, Zagreb, Algoritam, str. 241.-242.
- Dokman, T. Kuzelj, M., Malnar, D., Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske, 2017
- Frommer, D., 2010., Internet izvor: <https://www.businessinsider.com/instagram-2010-11-5.8.2019>
- Hanzev, M., Povijest društvenih mreža, <https://mhanzev.weebly.com/po269etak-razvoja-druscarontvenih-mre382a.html> (pristup: 10.08.2019.)
- Jurčić, Lj. Društvene i gospodarske znanosti; Ekonomski fakultet Zagreb.
- LZMK, elektronička pošta, <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=17645> (pristup: 13.08.2019.)
- Musladin, M., 2012, Utjecaj društvenih mreža na nacionalnu sigurnost, MediAnali : međunarodni znanstveni časopis za pitanja medija, novinarstva, masovnog komuniciranja i odnosa s javnostima, Vol. 6 No. 11, 2012.
- Osmanbegović, E., 2011., Aspekti Ranjivosti Korisničkih Podataka Na Društvenim Mrežama, Časopis za ekonomiju i politiku tranzicije/Journal of economic and politics of Transition,
- Suljadžić, A. (2013) Internet izvor <https://tehnografija.net/internet/infografika-youtube-od-nastanka-do-danas/> pregledano 2.9.2019
- YOUTUBE, 2019. Internet izvor <https://www.youtube.com/intl/hr/yt/about/policies/#community-guidelines>, pregledano 2.9.2019
- Penić, G. 2019, JEZIVE SNIMKE SMAKNUĆA TOMISLAVA SALOPEKA Svo to vrijeme nitko se od vlasti nije sjetio poslati zahtjev Googleu da to ukloni, Jutarnji list, (<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/i-nakon-4-godine-dostupne-jezive-snimke-smaknuca-tomislava-salopeka-svo-to-vrijeme-nitko-se-od-vlasti-nije-sjetio-poslati-zahtjev-googleu-da-to-ukloni/9231494/>) objavljeno: 13.08.2019., posjećeno: 23.08.2019.

- Hina, 2019, FACEBOOK ZABRANIO PROFILE EKSTREMNIH DESNIČARA
Među njima je i čovjek poznat po promoviranju sumanutih teorija zavjere..., Jutarnji list, (<https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/facebook-zabranio-profile-ekstremnih-desnicara-medu-njima-je-i-covjek-poznat-po-promoviranju-sumanutih-teorija-zavjere/8815466/>) objavljeno 03.05.2019., posjećeno: 23.08.2019.
- Vadija, D., 2019, Međimurski list, PREDRAG KOČILA proglašen krivim za uvredu i klevetu protiv gradonačelnika Stjepana Kovača!, (<https://www.mnovine.hr/medimurje/crna/predrag-kocila-proglasen-krivim-za-uvredu-i-klevetu-protiv-gradonacelnika-stjepana-kovaca/>), objavljeno 26.03.2019., posjećeno: 24.08.2019.
- Hina_b, 2019., RTL.HR, Batarelo izgubio tužbu: Josipović nije uznemirivao ni diskriminirao katolike, (<https://www.rtl.hr/vijesti-hr/novosti/hrvatska/3521601/batarelo-izgubio-tuzbu-josipovic-nije-uznemirivao-ni-diskriminirao-katolike/>), objavljeno 23.06.2019., posjećeno: 26.08.2019.

IZJAVA O AUTORSTVU RADA

Ja Tena Emanović, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću izjavljujem da sam isključivi autor ovoga završnoga rada pod naslovom Društvene mreže i sigurnosni rizici te da u navedenom radu nisu na nezadovoljen način korišteni dijelovi tuđih radova.

U Požegi, 06.09.2019.
